

PISMO UREDNIŠTVU

Uredništvu Sodobnosti,

Ljubljana, Stritarjeva 3/II.

Priloženo pismo (z malenkostnimi stilističnimi popravki ob prepisovanju »na čisto«) sem poslal 9. t. m. uredništvu »Dela« v Ljubljani z željo, da ga objavi v »Pismih bralcev« ali v kateri drugi rubriki — in s prošnjo, naj naredi izjemo (če bi morda prišlo do kakšnih »nepredvidenih« težav) in mi nenaročeni rokopis vrne. Ker do današnjega dneva, ko sem dobil »Delo« od srede, 24. junija, moje pismo ni bilo objavljeno in uredništvo »Dela« tudi ni ustreglo moji prošnji (se pravi: ni mi vrnilo nenaročenega rokopisa) — in ker bi želel to pismo vse-kakor objaviti, ga pošiljam uredništvu »Sodobnosti« z isto željo in prošnjo, obenem pa tudi z upanjem, da bo našlo pri Vas več milosti, saj ni v njem nič takega, ob kar bi se lahko kaka »cenzura« spotaknila.

S tovariškimi pozdravi,

Lojze Krakar

Frankfurt ob Maini, 26. junija 1970.

ALI GOVORIMO VSI DRŽAVLJANI SFRJ RES SAMO
»JUGOSLOVANŠČINO«?

V tem odprtem pismu, naslovljenem na vse, ki bodo čutili, da so kakorkoli prizadeti, želim obvestiti slovensko javnost o enem delu življenja slovenskih izseljencev in delavcev v Zvezni republiki Nemčiji (ZRN) in pričakujem ter si želim čimveč odmevov in odgovorov z »za« ali »proti« od kogarkoli in od koderkoli.

Za kaj gre?

Zahodnonemška radijska in televizijska postaja v Kölnu (Westdeutscher Rundfunk, v nadaljnjem tekstu WDR) ima vsak dan od 17.35 do 21.00 na sporedu na UKV-valovih radijske oddaje za tuje delojemalce v ZRN, in sicer: od 17.35 do 18.20 za Turke, od 18.20 do 19.00 za Jugoslovane, od 19.00 do 19.40 za Italijane, od 19.40 do 20.20 za Špance in od 20.20 do 21.00 za Grke. Te oddaje prenaša tudi hessenška radijska in televizijska postaja v Frankfurtu ob Maini (Hessischer Rundfunk, v nadaljnjem tekstu HR) v svojem tretjem programu. Ker sem slišal od Slovencev in tudi drugih jugoslovanskih državljanov v ZRN že več kritičnih pripomb na račun jugoslovanskega dela teh oddaj, sem sklenil, da jih bom en teden vsak dan kritično in natanko poslušal in povedal o njih javno svoje mnenje kot državljani SFRJ, kot Slovenec, slovenski pisatelj, slavist in slovenist — in končno tudi kot bivši novinar RTV Ljubljana, kjer sem delal sedem let in torej to delo poznam. Tako sem s peresom v roki in s papirjem pred sabo natanko poslušal te oddaje sedem dni zaporedoma, t. j. od sobote 30. maja do vključno petka 5. junija, kakor so bile napovedane v 22. številki zahodnonemške ra-

dijske in televizijske tedenske revije »Sieh fern mit — hör zu« za leto 1970 — in reči moram, da marsikatera pripomba, ki sem jo bil prej slišal na račun teh oddaj, drži.

Ko bom zdaj o njih spregovoril kritično, moram najprej povedati tole: že vnaprej odklanjam kakršenkoli očitek ali podtikanje, da sem »šovinist«, saj mi je šovinizem v vsaki obliki in v vsakem času tuj in zoprn. Po svojem najglobljem življenjskem prepričanju sem internacionalist, s čimer hočem reči, da sem za vsako, tudi najmanjše sporazumevanje med ljudmi in narodi kdajkoli in kjerkoli, kot državljan SFRJ pa še posebno za sožitje med narodi in narodnostnimi manjšinami, ki živijo v tej državi. Rojen sem bil v Beli krajini, na jezikovno mešanem ozemlju, in tako mi je že od mladih nog tako rekoč kot materinščina blizu tudi hrvaškoserbski jezik, ki sem se ga dalje učil v osnovni šoli, v gimnaziji, ga z uspehom skupaj s srbsko in hrvaško književnostjo študiral in doštudiral na ljubljanski univerzi in zdaj že več kot pet let vsak dan znova znanstveno poglobljam to znanje na univerzi J. W. Goetheja v Frankfurtu ob Maini, kjer učim poleg slovenskega jezika in književnosti tudi srbski in hrvaški jezik s književnostma. V praksi pa se je poglobljalo moje poznavanje teh dveh jezikov v neštetih srečanjih, poznanstvih in iskrenih, globokih prijateljstvih z ljudmi, ki ta dva jezika govorijo, tam od mladosti, prek medvojnih zaporov in nacističnih koncentracijskih taborišč, kjer smo si v najtežjih razmerah delili med sabo kruh kot bratje, pa prek vojaščine in vseh teh 25 let do danes v vsem svojem privatnem in javnem življenju in delovanju. Za vse to lahko navedem nešteto prič. Torej mislim, da vsak očitek kakega »šovinizma«, ki bi mi ga lahko podtaknila kaka razgreta glava, odpade. Nasprotno: moja kritika bo ravno kritika tendenc tistih posameznikov, ki ignorirajo najvišji jugoslovanski zakon, ustavo SFRJ, in pravice ter dolžnosti, ki jih v praksi uživajo vsi jugoslovanski narodi in narodnostne manjšine v SFRJ, kar bi lahko Jugoslovani kot vzor pokazali tudi v tujini, ko ne bi bilo ljudi, ki jim do tega ni.

Preden preidem k jedru stvari, moram poudariti še tole: moja kritika ne bo niti najmanj namenjena gostiteljema in verjetno iniciatorjema teh oddaj, se pravi WDR in HR, marveč nasprotno: dajem jima vse priznanje, da sta se tudi ti dve postaji vključili v splošno prizadevanje ZRN, ki vse bolj v praksi izvaja načelo, naj imajo tudi tuji delojemalci enake socialne in splošno družbene pravice in dolžnosti (razen državljanskih) kot delojemalci, ki so državljani ZRN. Gostiteljema, WDR in HR, tudi ne zamerim, da — čeprav verjetno teoretično poznata probleme, o katerih bom tu pisal — praktično vendarle ne moreta v državi z enim narodom in enim knjižnim jezikom teh stvari občutiti tako, kakor jih občutijo državljani iz narodnostno, jezikovno in versko pisane SFRJ. Morda jima bom pomagal, da bosta to bolje dojela, z naslednjima dvema ilustracijama. Prvič: vzemimo, da bi radijske postaje v Jugoslaviji imele posebne turistične oddaje tudi za turiste iz Švice. Kako bi se, recimo, počutil francosko govoreči Švicar, če bi bile vse te oddaje za švicarske turiste vsak dan samo v nemščini? Ali pa še bolje: recimo, da je v ZRN poleg Jugoslovanov in drugih narodnosti tudi nekaj stotisočev delojemalcev iz Poljske. Neka radijska postaja v ZRN pa bi na primer uvedla oddaje za poljske delojemalce — v ruščini! Kaj bi v tem primeru rekli Poljaki? Najprej bi začudeni vljudno vprašali: kako to, zakaj? In verjetno bi dobili enak odgovor, kot sem ga privatno že nekajkrat dobil tudi jaz, češ, ta dva jezika sta si vendar sorodna in Poljaki razumejo tudi rusko ... Že,

bi rekli Poljaki, ampak naša materinščina. Upam, da sem bil jasen. In tisti ampak moram dvakrat debelo podčrtati, da bi obema nemškima gostiteljema, kar je moja srčna želja, pripomogel k boljšemu razumevanju problemov, h katerim se vračam.

Oddaje za Jugoslovane v WDR so namreč samo ekavske in ijekavske (en dan ekavske, drugi dan ijekavske itd.). V teh sedmih dneh, ko sem te oddaje poslušal, so bile na sporedu štiri ekavske in tri ijekavske oddaje. Vse so namenjene, kot je slišati vsak dan v napovedi, »Jugoslovanom v ZRN, v Zahodnem Berlinu in v vseh sosednjih deželah, kjer nas lahko slišijo«. V ekavskih oddajah se napovedovalca (Olga in Dragan) predstavita že na začetku vsake oddaje, v ijekavskih zvemo slučajno za njuni imeni šele v kakem kramljanju sredi oddaje (Marica in Ivica). Tekstni prispevki (razen nekaterih športnih) so anonimni, nepodpisani, prav tako tudi ne zvemo iz nobene oddaje, kdo jih ureja ali kdo je napisal ta ali oni članek ipd. Vse, kar vem, je to, da iz Frankfurta dopisuje v te oddaje športni učitelj Aleksandar Begović, kot mi je sam rekel. On je odgovoren tudi za »jugoslovanske oddaje« v HR vsako nedeljo ob 12.40 na III. programu, toda o tem pozneje.

Rekel sem: oddaje v WDR so v ekavščini in ijekavščini. Nepoučeni bi me popravil in to poenostavil: v srbsščini in hrvaščini, kar pa ne bi ustrezalo resnici, za katero mi gre (glej samo zemljevid Jugoslavije v knjigi Aloisa Schmausa: *Lehrbuch der serbokroatischen Sprache*, 4. Auflage, München — Belgrad 1969, str. 240, kjer je jasno razvidno, kako se na srbohrvaškem jezikovnem območju prepletajo in križajo ekavski, ijekavski in ikavski dialekti itd.). V tekstnem delu teh oddaj (poročila in novice iz ZRN in z vsega sveta, novice iz Jugoslavije, večinoma s področja gospodarstva, kramljanja o tej ali oni dnevni ali splošni temi, strokovni, družabni in družinski nasveti, sporočila, opozorila, reklame, šport, humor, anekdote, vremenske napovedi ipd.) ni slišati niti ene slovenske ali makedonske besede, da o jezikih večjih in manjših narodnostnih manjšin (Albanci, Madžari, Italijani, Turki, Slovaki, Romuni itd.) sploh ne govorimo! Pa vendar bi si, brez »šovinizma« povedano, tudi Slovenci in Makedonci zaslužili vsaj vsako šesto ali sedmo oddajo, narodnostne manjšine pa vsaj kdaj kak del v ekavskih in ijekavskih oddajah!

Pa tudi v glasbenem delu teh oddaj je neekavskim in neijekavskim tekstom odmerjenega le malo časa, prav tako le malo prostora v ekavskih oziroma ijekavskih poročilih iz raznih jugoslovanskih krajev (izvzeta so športna poročila, ki obravnavajo vse, kar se je tisti dan ali teden v Jugoslaviji pomembnega zgodilo na tem področju). V teh sedmih dneh, ko sem te oddaje natanko poslušal, je bilo v njih na primer 49 jugoslovanskih narodnih in umetnih pesmi, sodobnih popevk ter starih in novih melodij ipd. Med njimi je bilo 38 srbskih in hrvaških, 3 makedonske, 4 v jezikih, ki jih, žal, ne razumem (v madžarščini, albanščini ali turščini?) in le 4 slovenske. Novic in poročil iz raznih krajev Jugoslavije pa je bilo skupaj 114 in med njimi samo 8 iz Slovenije. Po gornji sliki, se pravi: po logiki »redakcije emisija za Jugoslovane« pri WDR slovensko, makedonsko, albansko, madžarsko itd. govorečih Jugoslovanov takorekoč skoraj ni! Tudi jaz trpim: *epurr si muove* — pa vendar so! V prvomajski prilogi »Dela« pod naslovom »SFRJ '70, Nova Jugoslavija od A do Ž« berem na tretji strani naslednje: »V Jugoslaviji živi pet narodov, več etničnih skupin in še precej več narod-

nosti. Po popisu prebivalstva, ki je bilo leta 1961, je živel na ozemlju Jugoslavije 7,8 milijonov Srbov, 4,3 milijonov Hrvatov, 1,600.000 Slovencev, 1,100.000 Makedoncev in pol milijona Črnogorcev; pa še milijon prebivalcev, ki so se izjasnili kot Muslimani, ter 0,3 milijona državljanov, ki so izjavili, da so kratkomało Jugoslovani in neopredeljeni.« In dalje na isti strani: »Med narodnostmi je največ Albancev (po popisu iz leta 1961) — kar 0,9 milijona . . . Po današnjih ocenah je samo v Srbiji (v avtonomni pokrajini Kosovo in Metohija — op. L. K.) že 1 milijon Albancev . . . Od pol milijona vseh jugoslovanskih Madžarov jih je 450 tisoč v Vojvodini (v avtonomni pokrajini v Srbiji — op. L. K.); v Sloveniji jih je deset tisoč. Turkov je 183 tisoč . . . Slovakov je 86 tisoč, Romunov 61, Bolgarov 63, Čehov 30, Rusinov 40, Nemcev 20, Vlahov 9 in Rusov 12 tisoč . . . Italijanov je okrog 26 tisoč . . . Ciganov je po omenjenem popisu 32 tisoč.«

In koliko od teh jugoslovanskih državljanov je v ZRN? Točnih uradnih podatkov nisem mogel nikjer dobiti. Po neuradnih sodbah menda že čez 400 tisoč, z družinskimi člani vred celo do pol milijona. In med njimi Slovencev? Spet po neuradnih podatkih okrog 50—60 tisoč. Žal mi je, da ne morem bralcem postreči z uradnimi številkami.

Toda tudi neuradni podatki so zgovorni. In ravno to, da vse te podatke »redakcija emisija za Jugoslovene« pri WDR v Kölnu ignorira, je tista poglavitna stvar, ki je povzročila to odprto pismo, za katerega osnovo sem si vzel dve osnovni neizpodbitni dejstvi:

1. Ustavo SFRJ, ki velja za vse državljane SFRJ kjerkoli in v kateri beremo:

a) v 1. členu I. poglavja prvega dela: »Socialistična federativna republika Jugoslavija je zvezna država prostovoljno združenih in enakopravnih narodov in socialistična demokratična skupnost, ki temelji na oblasti delovnega ljudstva in na samoupravljanju«;

b) v prvem odstavku 33. člena III. poglavja prvega dela: »Občani so enaki v pravicah in dolžnostih, ne glede na razlike v narodnosti, rasi, veroizpovedi, spolu, jeziku, izobrazbi ali v družbenem položaju«;

c) v prvem odstavku 41. člena III. poglavja prvega dela: »Občanu sta zajamčena svobodno izražanje svoje narodnosti in kulture ter svobodna raba svojega jezika« (tega uporabljajo tudi poslanci najvišjega jugoslovanskega državnega organa, zvezne skupščine SFRJ, kjer vsak poslanec lahko govori v svojem jeziku in ima pravico, da njegove besede prevajajo v jezike vseh drugih poslancev — op. L. K.);

d) v 42. členu III. poglavja prvega dela: »Jeziki narodov Jugoslavije in njihove pisave so enakopravni. Pripadniki narodov Jugoslavije imajo v skladu z republiškim zakonom v drugi republiki pravico do pouka v svojem jeziku. Izjemoma se uporablja v Jugoslovanski ljudski armadi pri poveljevanju, vojaškem pouku in v administraciji srbskohrvatski jezik« (podčrtal L. K.);

e) in v prvem odstavku 54. člena III. poglavja prvega dela: »Jugoslovanski državljan uživa v tujini varstvo Socialistične federativne republike Jugoslavije.«

2. In da imajo vsi narodi Jugoslavije v lastnem jeziku zasedanje svojih skupščin, lastne Akademije znanosti in umetnosti, lastne univerze s predavanji v materinščini, svoja narodna gledališča, radijske in televizijske postaje, časopise, knjige itd., ravno tako pouk v vseh šolah od najvišjih do najnižjih.

Dve največji narodnostni manjšini, albanska in madžarska, imata celo svoje najvišje šole, narodna gledališča, radio, tisk, drugo šolstvo ipd., manjše narodnostne skupnosti pa na svojem jeziku vsaj časopise, knjige, gimnazije, osnovne šole, kulturno-prosvetna društva itd.

Toliko. Brez komentarja. Bralcem v informacijo, »redakciji emisija za Jugoslovence« pri WDR v Kölnu pa v globok premislek!

Zdaj pa še eno poglavje: oddaje za jugoslovanske državljane v III. programu HR vsako nedeljo od 12.40 do 13.20. Natančno in kritično kakor one iz WDR sem danes poslušal tudi to oddajo. Tokrat je bila ijekavska, se pravi: teksti so bili ijekavski. Toda te oddaje imajo drugačen značaj kot tiste iz WDR: namenjene so bolj zabavi, v njih prevladuje glasba, med posameznimi točkami napovedovalec ali napovedovalka tudi po nemško na kratko napovesta ali obrazložita to in ono jugoslovansko pesem ipd. ali prebereta kak krajši sestavek z raznih področij življenja v Jugoslaviji (danes je bil to sestavek o Makedoniji in Skopju z najvažnejšimi podatki o tej deželi in njenem glavnem mestu). Sicer pa je tekstni del zajemal še napoved in odpoved, kratke novice iz tujine, ZRN in Jugoslavije (tokrat je bilo slišati iz Jugoslavije eno samo novico, in sicer iz Beograda), šalo na temo nogometa, izžrebane številke loterije in vremensko napoved. V precej obširnem glasbenem delu pa smo lahko slišali trinajst narodnih in umetnih pesmi, sodobnih popevk in melodij iz raznih delov Jugoslavije, med njimi je bilo na koncu oddaje med odpovedjo slišati tudi neko slovensko polko. Poleg tega smo Slovenci v govornem delu oddaje slišali v napovedi med pozdravi v drugih jezikih tudi spakedrano povedani stavek: »Dragi naši poslušalci, dober dan...« in med odpovedjo »na svidenje.« To je vse, kar smo si zaslužili.

Za boljše razumevanje vsega tega moram povedati, kako je prišlo do teh oddaj. V pismu, ki ga je gospe Mariji Kobentar poslal HR (Abteilung: Sozialfunk, datum: 20. 3. 1970., podpisana: Sackenheim in Morgenstern) kot eni od kandidatki za napovedovalke, berem, da je bila avdicija za napovedovalce(-ke) teh oddaj v HR 7. aprila 1970 ob 20.00. Prijavilo se jih je več. Kobentarjeva je, po lastni izjavi, odpadla z motivacijo, češ da govori sicer sproščeno, vendar se ji pozna slovenski naglas, če govori srbohrvaško, kajti oddaje da bodo samo ekavske in ijekavske, vsako nedeljo ena. V komisiji za ocenjevanje spikerjev (in verjetno programsko shemo oddaj) je bilo (po Kobentarjevi) nekaj Nemcev in nekaj Jugoslovanov (imen ne vem). Kakih oddaj (ali vsaj delov oddaj, kar zadeva tekste) v slovenščini, makedonščini ali v kakšnem drugem, jugoslovanskim državljanom z ustavo priznanem jeziku, po izjavi Kobentarjeve ni nihče omenil. Ekavske oddaje pripravlja in vodi zdaj že omenjeni športni učitelj tov. Begović in jih bere skupaj z eno napovedovalko (tov. Begović je obenem, kot sem že omenil, pristojen tudi za vse te oddaje pri HR, tudi za ijekavske, kakor mi je izjavil g. Morgenstern iz HR), ijekavske pa pripravlja, vodi in bere skupaj z eno napovedovalko prof. Miloš Ribarić, namestnik direktorja Jugoslovanskega turističnega biroja v Frankfurtu ob Maini.

Ponavljam: ne poznam imen ljudi, Nemcev in Jugoslovanov, ki so sodelovali pri tem »frankfurtskem dogovoru« 7. aprila 1970 (ali kak drug dan). Vendar mislim, da mora ta znameniti dogovor vsekakor priti v zgodovino, kot je prišel tisti »Dunajski dogovor« iz leta 1850, pri katerem so sodelovali slavni možje kot Srb Vuk, Hrvat Mažuranić, Slovenec Miklošič in drugi — in s katerim se ponášamo še dandanašnji. Samo da bo ta »frank-

furtski dogovor« iz leta 1970 moral priti v zgodovino popolnoma drugače kot tisti na Dunaju — pred 120 leti! Namreč: kot izrazito nazadnjaški in diletantski, kar zadeva poznavanje sodobne združbe jugoslovanskih narodov, in narodnostnih manjšin! Blago povedano: njegovi avtorji si vsekakor ne bodo zaslužili Vukove, Mažuraničeve in Miklošičeve slave!

Ko sem za vse to zvedel (bilo je v začetku maja), mi seveda ni bilo vseeno, kot tudi vsakemu drugemu poštenemu državljanu SFRJ ne bi bilo. Poskusil sem vse, kar je bilo v moji moči, da bi prek nekaterih ljudi, ki tako ali drugače lahko vplivajo na HR, dosegel spremembo tega »dogovora« v prid vsem onim jugoslovanskim državljanom, ki jih bodo te oddaje zapostavljale. Toda zgodilo se ni v tem smislu nič, vsaj ne da bi vedel. Zato sem 25. maja telefoniral g. Morgensternu v HR in ga vljudno prosil za kratek, petnajstminutni razgovor 'o stvareh, ki jih navajam v tem pismu. Vendar me g. Morgenstern v bližnjem času »ni mogel« sprejeti. Moral sem mu torej na hitro po telefonu povedati vse, kar sem mu hotel razložiti ob srečanju — in rekel mi je, naj se vse to zmenim z g. Begovičem, pristojnim za te oddaje, in prof. Ribaričem. To da je naša stvar.

Tako sem še isti dan telefoniral prof. Ribariču in mu predlagal, da se sestanemo on, tov. Begovič in jaz. Prof. Ribarič je z razumevanjem za moje misli takoj privolil sestanek, ki naj bi bil že naslednji dan. Treba je bilo dobiti le še tov. Begoviča. Iskala sva ga telefonično oba in jaz sem ga končno zvečer le našel, vendar v več navzkrižnih telefonadah (moralo smo koordinirati uro in kraj sestanka) nisem imel ravno najboljšega občutka, da bi bil tov. Begovič kaj posebno voljan razpravljati o mojih predlogih, čeprav je končno le privolil v skupni pogovor nas treh naslednjega dne, 26. maja.

Na tem sestanku sem ponovno motivirano razložil vse, kar sem že napisal v tem pismu, povedal svoje predloge, kako bi to rešili, in našel razumevanje in podporo pri prof. Ribariču. Tov. Begovič pa je trdil, češ, mi lahko govorimo, odločali pa bodo o tem oni iz HR, čeprav sem mu večkrat ponovil Morgensternovo izjavo, da je on, tov. Begovič, pristojen za te oddaje in je prepuščeno nam samim, da se zmenimo, kako jih bomo oblikovali. Predlagal sem več možnih rešitev (šlo je predvsem za tekste, glasba je v vsaki oddaji tako mešana, nemški del pa je tako nemški), in sicer: naj bi bila vsaj vsaka peta ali šesta oddaja slovenska ali makedonska, v ekavskih in ijekavskih oddajah pa naj bi dobile nekaj prostora tudi jugoslovanske narodne manjšine. Ali pa: naj bi bila v vsaki oddaji vsaj kakšna četrtnina ali petina slovenskih in makedonskih tekstov ali tekstov v jezikih narodnostnih manjšin ipd. Ugovor tov. Begoviča, da je to »tehnično« neizvedljivo, sem kot izkušen radijski novinar moral zavrniti: vse to je izvedljivo z malo dobre volje. Ugovor se mi je namreč zdel iskanje dlake v jajcu. Pogovor je tekel dalje, vrstile so se razne misli in brusili razni »za« in »proti« — in končno smo vendarle vsi trije našli kompromis, čeprav po mojem ne najboljšega (ker je ignoriral narodne manjšine). Ta kompromis se je glasil takole: vzemimo skupaj osem oddaj ali približno oddaje dveh mesecev. Prva naj bi bila samo ekavska, druga pol ijekavska in pol slovenska, tretja pol ekavska in pol makedonska, četrta samo ijekavska, peta samo ekavska, šesta pol ijekavska in pol makedonska, sedma pol ekavska in pol slovenska in osma samo ijekavska. Vsi trije smo na to pristali, vendar me je takoj zmotila izjava tov. Begoviča, da bo za slovenske tekste (in njih prevode) že poskrbel neki njegov prijatelj, bral pa jih bo preprosto on sam, češ da »zna« slovensko. Po

nekaj besedah, ki jih je med pogovorom izgovoril, sem imel vtis, da »zna« slovensko približno tako kot nešolani Slovenec srbohrvaško, ko pride od vojakov. Spet sem moral to, da »zna« slovensko, zavrnuti in povedati, da bo moral slovenske tekste, tekste enega najtežjih slovanskih jezikov, pač brati le Slovenec ali Slovenka s pravilnim naglasom in občutkom za sodobno knjižno slovenščino. Lektorirati pa jih želim jaz (poudaril sem: četudi brezplačno), ker mislim, da je tukaj to moja dolžnost. Toda tov. Begović je dalje trdil, da »zna« čisto v redu slovensko, če pa kaj narobe pove ali naglasi, je to celo »simpatično«, kakor je baje simpatična Nemcem njegova izgovorjava nemških besed . . . Ob tem smo se — vsak z drugačnimi mislimi o znanju slovenščine in »simpatičnosti« njene izgovorjave — razšli, vendar s sklepom, da bo tov. Begović naš razgovor pri HR realiziral. Zmenili smo se, da se potem spet poiščemo, dobimo in konkretno zmenimo za posamezne oddaje.

Od tistega dne pa do danes (oziroma celo do dneva, ko pošiljam to pismo »Sodobnosti« nisem dobil od tov. Begovića niti črke ali besede sporočila. Pač pa je konec zadnjega tedna v maju telefoniral Kobentarjevi (ki sem mu jo jaz predlagal kot bralko slovenskih tekstov, ker jo poznam iz RTV Ljubljana in mislim, da bi bila za to sposobna), ji sporočil (kot mi je tov. Kobentarjeva izjavila po telefonu 6. junija), da se je pogovarjal z mano o slovenščini o teh oddajah, ampak da to ne gre in je mogoče samo, da bi v vsaki oddaji prebrali tudi kaj malega po slovensko, dalje, da mu bo te tekste že napisal ali prevedel neki njegov prijatelj — in da bo ta besedila govoril po radiu on sam.

Lepa beseda lepo mesto najde, pravi slovenski pregovor. Toda če ga dolgo zaman išče in ne najde, potem ji preostane le še ena možnost: da se izostri v sulico in si ga pribori. Ne vem, kateri »stric« ali »teta« ali interes stoji za vsem tem početjem, za tem teptanjem osnovnih pravic pripadnikov vsakega naroda do svoje materinščine, vem pa in z vso odgovornostjo trdim, da tov. Begović sodobne knjižne slovenščine ne zna, da zanj nima nobenih kvalifikacij, kot jih nimam jaz za športnega učitelja, in da slovenskih tekstov, če pride kdaj »po milosti« do njih v HR ali WDR, Slovenci ne dovolimo brati njemu, ampak za to kvalificiranemu Slovincu ali Slovenki! Prepričan sem, da med Slovenci in Slovenkami v ZRN in celo v samem Frankfurtu lahko najdemo (najdejo) koga, ki bo prestal pred isto komisijo, ki je izbrala tov. Begovića za spikerja in celo za vodjo teh oddaj, izpit za radijskega napovedovalca (— ko). Slovenščina ni jezik Culukafrov, ampak visoko razvit z zamotanim naglaševanjem, intonacijo itd., o čemer nima tov. Begović, so-deč po njegovi »slovenščini«, zelenega pojma, kakor bi rekli Poljaki. Njegova spakedranščina je lahko »simpatična« vsem kraljem in cesarjem sveta — nam ni! Slovenci se že več kot 400 let borimo za svojo knjižno slovenščino in sprašujem se: zakaj smo imeli Trubarja in Dalmatina, Prešerna in Kopitarja, Miklošiča in Cankarja, Župančiča, Ramovša, Nahtigala itd? Zakaj imamo evropsko razvito slovensko književnost? Zakaj imamo slovensko univerzo z mednarodno priznano slovenistiko? Zakaj imamo Slovensko akademijo znanosti in umetnosti (SAZU) s posebnim inštitutom za slovenski jezik? Zakaj je množica znanstvenih delavcev in sodelavcev tega inštituta dolga leta potila krvavi pot, da smo letos lahko dobili prvo knjigo Slovarja slovenskega knjižnega jezika, ponos naroda? Zakaj imamo na univerzi J. W. Goetheja v Frankfurtu ob Maini že več kot pet let učitelja slovenskega jezika in književnosti, in zakaj smo imeli tri leta pred njim tu akademika univ. prof. dr.

Antona Slodnjaka, in še pred njim akademika, univ. prof. dr. Bratka Krefta, sedanjega predstojnika instituta za slovenski jezik pri SAZU, pod čigar vodstvom je izšel omenjeni slovar? Mar vse to zato, da bo zdaj razglašal po radijskih postajah v ZRN svojo latovsko »slovenščino« tov. Begović? Ne, tovariš Begović! Slovenske tekste, če se bodo brali kje v kakšnem radiu ali TV v ZRN ali kjerkoli v tujini, bodo brali Slovenci ali v slovenščini znanstveno podkovani Neslovenci — ali pa jih ne bo bral nihče! Vse ima svoje meje, tov. Begović. Vsak človek se mora zavedati, kaj zna in česa ne zna. Kot se jaz zavedam, da ne bi mogel kar tako brati oddaj za Bolgare ali Litvance, tako se morate zavedati tudi Vi, da knjižne slovenščine ne znate in se zato ne smete vmešavati v stvari, za katere niste kvalificirani! Jasno in odkrito povedano — drugače, žal, ni, šlo.

Prosim in želim, da upravičene zahteve Slovencev (kakor tudi Make-doncev in pripadnikov vseh jugoslovanskih narodnostnih manjšin) v ZRN po enakopravnosti, ki nam jo zagotavlja ustanova SFRJ, podprejo vsi, ki jim je materin jezik pri srcu in se trudijo za avtonomne, z ustavo priznane pravice vseh narodov in narodnostnih manjšin v SFRJ. Mislim, da bi bila pisma, ki bodo moje pismo podprla (ali zavrnila), zaželeni med pismi bralcev v glasilu SZDL, v »Delu«, pa tudi v »Sodobnosti« in pri naših uradnih predstavništvih v ZRN kot pri zahodnonemški radijski postaji (WDR, 5 Köln, BRD) in pri hessenški RTV postaji (Hessischer Rundfunk, 6 Frankfurt/M, BRD).

Frankfurt ob Maini 7. junija 1970

Lojze Krakar

DOBILI SMO V OCENO

- Mimi Malenšek, Kdo bo tebe ljubil.** Opremila Nadja Furlan. Državna založba Slovenije 1970.
- Ivan Cankar, Zbrano delo — Pisma I.** Državna založba Slovenije 1970.
- Matej Bor, Šel je popotnik skozi atomski vek — A Wanderer in the atom age.** Prevedel Janko Lavrin. Opremil Branko Simčič. Državna založba Slovenije 1970.
- France Tomšič, Nemško-slovenski slovar.** Državna založba Slovenije 1970.
- Arthur Luther, Demon.** Prevedel Mile Klopčič. Opremila Nadja Furlan. Državna založba Slovenije 1970.
- Rudolf Harms, Robert Koch.** Prevedel Avgust Petrišič. Opremila Nadja Furlan. Državna založba Slovenije 1970.
- Lojze Zupanc, Anka Mikoljeva.** Opremil Uroš Vagaja. Obzorja, Maribor 1970.
- Kajetan Kovič, Tekma ali kako je arhitekt Nikolaj preživel konec tedna.** Obzorja Maribor 1970.
- 57 pesmi od Murna do Hanžka.** Opremil Marko Pogačnik. Obzorja, Maribor 1970.
- Katalog 2, Znamenja.** Opremil Marko Pogačnik. Obzorja, Maribor 1970.
- Ivan Bratko, Teleskop.** Opremila Nadja Furlan. Lipa, Koper 1970.
- Juliette Benzoni, Katarina** ali Ena ljubezen je dovolj. Prevedel Boris Verbič. Opremila Marija Tavčar. Lipa, Koper 1970.
- Naivni kiparji Jugoslavije.** Kostanjevica 1970. Izdal in založil Dolenjski kulturni festival. Kostanjevica na Krki 1970.

Evald Flisar, Vojaki ob koncu vojne (igra)
Ivanka Hergold, Štiri kratke proze
Janko Kos, Stari in novi pogledi na slovensko slovstvo III
Andrej Medved, Pesmi
Janez Menart, Pesmi
Tone Partljič, Proza
Dimitrij Rupel, Šesta internacionala
Bojan Štih, Drama
Ruža Vreg, Proza
Lucijan Vuga, Pesmi
Pavle Zidar, Odhod v puščavo
Ciril Zlobec, Pesmi

10-11

BENO ZUPANČIČ

PLAT ZVONA, roman

IVAN MINATTI

BOLEČINA NEDOŽIVETEGA,
pesniška zbirka